

Ronald Dworkin’de Adalet Kavramı

Murat Bayram¹

Özet

Dworkin adalet anlayışını hukuk kuramına dair görüşleri ile birlikte inşa etmektedir. O, hukuk felsefesindeki sorunları çözmek için “hak temelli” bir adalet anlayışı geliştirmeye çalışmıştır. Dworkin hakları temel alarak, adalet sorununu hak sorununa indirgemiş ve adalet ile hak arasında derin bir bağ kurmuştur. Dworkin’in kuramının bütünü “bir haklar savunusu” olarak değerlendirmek mümkündür. Aslında, Dworkin hak teorisini, “hakları ciddiye alarak” adalet, özgürlük, eşitlik kavramlarını yeniden yorumlamayı denemiştir. Dworkin’e göre, bireyin devlet karşısındaki en temel hakkı “eşit ilgi ve saygı” görme hakkıdır. Bütün haklar ve adalet ilkeleri bu haktan türemektedir. Adaleti hak sorununa indirgeyen ve hakların merkezine de eşitliği yerleştiren Dworkin, eşitliği hayata geçirebilme adına bir takım düzenlemeler ortaya koymuştur. Bunlar; açık artırma, kıskançlık testi ve sigorta modeli gibi düzenlemelerdir. Dworkin, yönetimlerin bu düzenlemeleri göz önünde bulundurarak adaletin sağlanmasını savunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Adalet, eşitlik, hak, sigorta modeli, açık artırma, kıskançlık testi

Justice Concept in Ronald Dworkin

Abstract

Dworkin constructs his understanding of justice in cooperation with his views about theory of law. He tried to develop a “right-based” understanding of justice to solve the problems of philosophy of law. Dworkin, who put the rights at the center of his theory, reduced the justice issue to the rights issue, and made a deep connection between them. Entire theory of Dworkin could be interpreted as a defense of rights. In fact, Dworkin tried to reinterpret the concepts of justice, freedom and equality while taking the rights seriously. According to Dworkin, the most fundamental right of the individual before the state is the right of “equal share of respect and resources”. Dworkin, who is reducing the problem of justice to the problem of right and placing the equality in the center of rights, puts a set of regulations forward to realize this equality. These regulations are auction, the envy test, and insurance model. Dworkin advocated that governances should consider these regulations while providing justice.

Keywords: Justice, equality, right, insurance model, auction, the envy test

Giriş

Bu çalışmada, çağdaş Amerikan hukuk felsefecisi Ronald Dworkin’in adalet anlayışına ilişkin düşünceleri ele alınmıştır. Dworkin, hukuk felsefesi ve siyaset felsefesine farklı bakış açısı

To cite this article: Bayram, M. (2015). Ronald Dworkin’de adalet kavramı, International Journal of Humanities and Education, 1:1, 65-78

¹ Araştırma Görevlisi; Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
E-posta: mbyram@bingol.edu.tr

getirerek döneminin sorunlarını çözmeye konusunda büyük bir rol üstlenmiştir. Özellikle Dworkin'in yaşadığı dönemde Amerika'da bireysel haklara yoğun bir şekilde müdahale edilmekteydi, örneğin; insanlar arasında beyaz ve siyah ayrımcılığı yapılmakta ve beyazlara siyahlardan daha çok hukuki haklar verilmekteydi. Bu da hukuk devleti, adalet, eşitlik gibi kavramların yeniden sorgulanmasına neden olmaktadır. Bireysel haklara önem veren Dworkin, böyle bir ortamda, artık gözden düşmeye başlayan adalet, özgürlük, eşitlik gibi kavramları savunmaya ve bu kavramları, ortaya çıkan yeni koşullara göre yorumlamaya çalışmıştır. Dworkin, özellikle ırk ve renk ayrımcılığı üzerinde yoğunlaşarak felsefesinin odak noktasına adalet kavramını yerleştirmiştir. Adalet kavramını ise, dağıtıcı adalet perspektifinde değerlendirmiştir. O dağıtıcı adaletin önemli sorunlarından biri olan kaynakların dağılımı üzerinde yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla kaynakların nasıl dağıtılması gerektiği sorunu konumuzun odak noktasını oluşturur.

Adalet

Adalet düşüncesi, kişilerin ve toplumların hayatında büyük bir etkinliğe sahiptir. Adalet üzerindeki tartışmalar, insanların toplum haline gelmesi ve bir şey üzerinde, birden fazla kişinin hakkı olması ile başlar. Bu doğrultuda adalet kavramının nasıl anlaşılması gerektiği konusu gündeme gelmiştir. Adalet kavramı etimolojik köken olarak dilimize Arapçadaki "adl" kelimesinden geçmiştir. Bu kavram Arapça da hakkaniyet, doğruluk, gibi anlamlarda kullanılmıştır. Türk Dili sözlüğünde adalet; Herkese yasalar dâhilinde hakkını vermek, kişilere yasalar tarafından verilen haklara ilişmemek ve eşitlik gibi anlamlara gelmektedir. Görüldüğü gibi adalet kavramı geleneksel olarak dilimizde; adil olarak hareket etmek, her kişiye hak ettiğini vermek, eşitliği sağlamak gibi anlamlarda kullanılmıştır. (Çeçen, 1981, s. 18)

Tarihte adalet kavramı karşımıza çok farklı tanımlarla çıkmıştır. Sokrates'e göre adalet, iyiyi kötüden ayırma bilgisidir. (Çeçen, 1981, s. 119) Platon'a göre adalet, herkesin kendi işini iyi yapmasıdır. (Platon, 2000, s. 112) Aristoteles'e göre ise, "yasaya uymayan insanın, hem çıkarıcı insanın, hem de eşitliği gözetmeyen insanın adaletsiz olduğu düşünülüyor. O halde açık ki, yasaya uyan insan da eşitliği gözetken insan da adaletli olacaktır." (Aristoteles, 2009, s. 91) Ünlü Romalı hukukçu Ulpian adaleti, herkese payına düşeni vermek konusunda çaba harcanması olarak tanımlamıştır. Hugo Grotius da söze bağlılık ilkesini adaletin gereği sayar. Kant adalet konusunu incelerken üç ayrı ilkeye dikkati çeker. Bunlar; şerefli yaşamak,

kimseye zarar vermemek, herkese payına düşeni vermektir. (Güriz, 2013, s. 9-10) Dworkin'e göre ise adalet, ahlak ve politik haklara ilişkin doğruyu ya da en iyi teoriyi bulma meselesidir. Bu doğrultuda Dworkin genel olarak iki adalet modeli tanımlar. Bunlar; doğal model ve yapısal modeldir. Doğal model, insanlar tarafından yaratılmamıştır fakat insanlar tarafından fizik kuralları gibi keşfedilmiştir. Yani varolan adalet ilkelerini insanlar keşfetmişlerdir. Yapısalcı model ise adaleti, “sezgilerini bağımsız ilkelerin varlığının ipuçları olarak değil de, daha çok bir heykeltıraşın bulduğu kemiklere en uygun hayvanı yontması gibi, yapılandırılacak genel bir kuramın şart koşulan özellikleri” (Dworkin, 2007, s. 199) olarak ele alır. Yapısalcı modelde somut olaylara göre adalet ilkeleri belirlenir ve uygulanır. Yapısalcı model, doğal model gibi ilkelerin sabit olduğunu kabul etmez. Yapısalcı model daha çok adalet ilkelerinin değişkenliğini savunur. Yani her toplumsal olaylara göre adalet ilkeleri değişir. Yapısalcı model, doğal modele göre daha toplumsaldır. Çünkü doğal model, sabit ilkelere bağlı, somut olaylardan uzak bir özelliğe sahiptir. Bundan dolayı yapısal model, bir toplumun kuramı olabilecek yapıya oldukça uygundur. Yapısalcı model, adalet sorunlarının grupça gözden geçirilmesinde, örneğin hüküm vermede, belli bireylerin olmaktansa bir toplumun kuramı olabilecek bir adalet teorisini geliştirmeye oldukça uygundur. Yani adalet ilkeleri belli bireylerin teorisi değil, toplumun genelinin kabul ettiği ilkelere dir. Bu açıdan Dworkin yapısal model en iyi adalet teorisi olarak kabul eder. (Dworkin, 2007, s. 201-202)

Dworkin teorisini yapısal modelin içine yerleştirir. Çünkü Dworkin, adalet teorisini evrensel ilkelere, sezgilere bağlamaktan çok somut olayları göz önünde bulundurarak oluşturmuştur. Bu doğrultuda Dworkin, adaletin farklı görünümüleri olan eşitlik ve dağıtıcı adalet üzerinde yoğunlaşmıştır. Dağıtıcı adaleti, kaynakların dağıtımını üzerinde temellendirmiştir. (Brown, 2009, s. 4) Başka bir ifadeyle adalet, temel siyasi kurumların, almaları gereken kararlarla ilişkilendirilmiş ve bu anlamda kanun koyucular ile diğer görevlilerin, maddi kaynakları ahlaki olarak savunulabilecek bir sonuç çerçevesinde dağıtmaları ve de sivil özgürlükleri korumalarını talep etmesi olarak tanımlanmıştır. (Özkök, 2002, s. 104)

Dworkin yapısal anlayış içerisinde adaleti hak, eşitlik çerçevesinde değerlendirmiştir. Hakları temel olarak değerlendiren Dworkin, adalet sorununu hak sorununa indirgemiş ve adalet ile hak arasında derin bir bağ kurmuştur. Adaleti hak sorununa indirgeyen ve hakkın merkezine de eşitliği yerleştiren Dworkin, söz konusu eşitliği hayata geçirebilme adına bir takım düzenlemeler ortaya koymuştur. Eşitliğin gerçekleştirilmesi yolunda oldukça ilginç düzenlemeler öngören Dworkin, “Sovereign Virtue” (Egemen Erdem) adlı kitabında, eşitliğin

gerçekleştirilebilmesi için yapılması gerekenleri ayrıntılı bir şekilde açıklamaya çalışmıştır. (Türkbağ, 2003, s. 91-92)

Dağıtıcı Adalet

Adaleti haklarla birlikte ele alan Dworkin açısından adalet ilkeleri, dağıtıcı adalet ve sivil özgürlüklerle ilişkilidir. Dağıtıcı adalet ve sivil özgürlüklerle bağlantılı olan adalet ilkelerini Dworkin, tek bir haktan türetmektedir. Buda ‘eşit ilgi ve saygı’ ilkesidir. Bu durumda gerek adaletin gerekse hakların temeli “eşit ilgi ve saygı” hakkıdır. “Eşit ilgi ve saygı” hakkı, bir hak olmanın ötesinde her şeye dayanak teşkil eden, her şeyin temelinde yer alan bir haktır. Dworkin adaletin bir görünümü olan dağıtıcı adalet üzerinde yoğunlaşmıştır. Dağıtıcı adaletin sağlanması adına bir tür açık artırma düşüncesini kullanan Dworkin, çeşitli varsayımsal senaryolar üreterek bu senaryoların sonuçlarını analiz etmeye ve hedefe ulaşmaya çalışır. Açık artırmanın yapılma nedeni, kaynak eşitliğini merkeze alan bir sistemin hayata geçirilebilmesi için başlangıçta mevcut kaynakların eşit bir şekilde dağıtılmasını sağlamaktır. Dolayısıyla Dworkin varsayımsal bir durumdan hareket ederek teorisini temellendirir. (Özkök, 2002, s. 101)

Bir grup insanın denizde gemilerinin batmasıyla, kimsenin olmadığı ve bol kaynaklarının olduğu bir adaya düşerler. Kurtulmaları yıllar sonra mümkün olabilecektir. Dolayısıyla bu insanlar bu adadaki kaynakların sahihsiz olduğunu varsayarak kendi aralarında eşit bölünmesini isterler. Ayrıca bu kişiler kaynakları kullanmayıp kuracakları bir devlette ortak olarak kullanmanın akılcı olabileceğini fark etmezler. Bu nedenle tüm kaynakları kendi aralarında bölüşürler. Aynı zamanda kaynakların eşit şekilde bölüşmesi için ‘kıskançlık testi’ diye bir ölçümü kabul ederler. Bölüşüm öyle ayarlanmalıdır ki, bölüşümden sonra kimse itiraz etmemelidir. Nitekim itiraz edinilen bir bölüşüm kaynak eşitliğine uygun değildir. (Dworkin, 2000, s. 66-67)

Paylaşılacak kaynaklar farklı nitelikteki kaynaklar olduğu için eşitlik ilkesine aykırı olabilir. Örneğin, tarlanın bir tarafı daha verimli diğer tarafı verimsiz olabilir, ya da ineklerin süt verimi farklı olabilir. Bu nedenle adadaki insanlar sorunu çözmek için bir tür “açık artırma” ya da bir pazar sistemi uygulamak zorundadırlar. (Rosen ve Wolff, 2006, s. 331) En yalın ve basit haliyle bile uygulamaya konulduğunda, çoğu zaman bazı kaynakların bölünmesi mümkün olmayabilir. Bazı kaynakların paylaşılması mümkün olsa bile, eşit bir dağılımın sonunda, yine başkalarının imrenmesi söz konusu olabilir. Örneğin, küçük bir adadaki

arazinin alan açısından eşit olarak bölünmüş olması da, eğer başkalarının payına düşen eşit parçayı imrenme söz konusu ise eşitlikçi değildir. (Clayton ve Williams, 2004, s. 112) Çünkü alanları eşit olsa bile, birinin payına düşen toprak daha verimli, diğerininki doğal olarak daha güzel olabilir. Ne yazık ki, dünyada var olan kaynakların neredeyse hiçbirini bu anlamda eşit bölmek mümkün değildir. Bu anlamda mutlak bir eşitlik esasının da, sosyal adaleti tek başına sağlayamayacağı açıkça ortadadır. Hatta dağılımı çok daha kolay olan bir yiyecek düşünülebilir. Herkese eşit miktarda dağıtılmış bile olsa, kendine eşit bir parçası düşen yiyeceği sevmeyen biri için bu dağılım, yine adil olarak tanımlanmayacaktır. Çünkü bir başkasının elinde bulunamı kendininkine tercih etmemek veya Dworkin'in kıskançlık deneyi uyarınca diğerininkine özenmemek, kaynakların eşitliği sağlansa bile adalet için yeterli değildir. Eşit dağılım sağlanabilir ancak, bu eşit dağılımdan herkes aynı ölçüde hoşnut olmayabilir. İşte bu durumda da ortaya beğeniler, zevkler ve fayda gibi yine eşitlik ve yarattığı haz, mutluluk ve refah bakımından ölçülmesi zor veya pek de mümkün olmayan kavramlar ortaya çıkacaktır. Burada önemli olan nokta, dağılım sonrasında bir başkasının sahip olduklarını kendi sahip olduklarına tercih etmiyor olmanın veya diğerin sahip olduklarına imrenmiyor olmanın da adil bir dağılım için yeterli olmadığıdır. Bundan dolayı Dworkin bu varsayımsal durumda ortaya çıkabilecek her tür eşitsizliği ve paylaşımından sonra bir memnuniyetsizliği engellemek için “açık artırma” teorisini geliştirir. Dolayısıyla “açık artırma” sayesinde herkes istediği kaynağı alabilecektir. Kimse itiraz etmeyecektir. (Arneson, 2005, s. 79-98)

Böylece Dworkin toplumun bütün kaynaklarının herkesin katıldığı bir açık artırmaya çıkarıldığı bir başlangıç durumu tasarlamıştır. Bu açık artırmada herkes eşit alım gücüne sahiptir ve Dworkin'in ifadesi ile herkesin elinde yüz istiridye kabuğu vardır. İnsanlar bu kabukları kendi yaşam planlarına en uygun kaynakları almak için kullanacaklarıdır. Adadaki her kaynak satılmak üzere listelenir. Açık artırmayı yapan kişi kaynaklara fiyat biçer ve açık artırmaya çıkarır. Açık artırmaya çıkarttığı kaynağın birileri tarafından alınıp alınmadığına bakılır. Eğer bu mümkün değilse açık artırmayı yapan kişi fiyatları aşağı seviyeye çeker. Süreç böyle devam ederek tüm kaynaklar satılır. Dworkin'e göre, açık artırma işe yararsa herkes bir başkasının elindekileri kendininkilere tercih etmemiş bir durumda olacak ve herkes sonuçtan memnun kalacaktır. Aksi durumda ise insanlar başkasının elindekileri tercih etmiş olduğundan sonuç başarısız olmuş olacaktır. Dağıtımın adil olduğunun güvencesi ise, “kıskançlık testi” dir. Buna göre, açık artırma sonunda kimse bir başkasının kaynak öbeğini

tercih etmeyince “kıskançlık testi” başarıyla geçilmiş olur. Buna göre başarılı bir açık artırma “kıskançlık testini” geçer ve herkesin kendi seçimlerinin bedelini ödemesini sağlar. (Dworkin, 1981, s. 287-290) Dolayısıyla bir adil dağılım yaklaşımının önündeki ilk iki hedef; dağıtılacak kaynakların gerçek toplumsal değerini bileyebilme ve bu kaynakları eşit şekilde dağıtabilmektir. Nitekim Dworkin bu ikili hedefe ulaşabilmek için iktisatçılar tarafından sıkça kullanılan “kıskançlık testi” ni (envy test) ve “açık artırma” (auction) modelini kullanmıştır. Açık artırma işe yararsa, herkes bir başkasının elindekileri kendininkilere yeğlememiş olması anlamında sonuçtan memnun olacaktır. Bu sınavdan geçilirse, insanlar eşitler olarak değerlendirilmiş olacaktır. Başarılı bir açık artırma, kıskançlık testini geçer ve herkesin seçimlerinin bedelini ödemesini sağlar. (Dworkin, 2000, s. 285)

Dworkin’e göre kıskançlık testi iki varsayım üzerine kurulmuştur. İlki, açık artırma ile herkes kazadan önceki hayatındaki bilgiye dayanarak, elindeki istirdiye kabuklarıyla özgür biçimde ideal yaşam planını seçer. İkinci ise, tercihlere duyarlı açık artırma sonucunda her kişi elde ettiği kaynaklarla idare etmesini bilecektir. (Sağlam, 2008, s. 54) Kymlicka’ya göre “kıskançlık testi”, liberal siyasal ve toplumsal eşitlikçi adalet görüşünün en savunulabilir biçimde anlatımıdır. Eksiksiz bir biçimde gerçekleştirildiğinde Rawls’un kuramının üç temel amacı (insanların ahlak bakımından eşitliğine saygı göstermek, doğal ve toplumsal koşulların keyfiliğini hafifletmek ve seçimlerimizin sorumluluğunu kabul etmek) gerçekleştirmiş olacaktır. Böyle bir dağılım planı, gelir düzeyinde bir parça eşitsizliğe göz yumsa da adil olacaktır. (Kymlicka, 2004, s. 78)

Böylece dağıtım yapıldıktan sonra ada sakinleri, gündelik hayatlarına devam edecekler ve çeşitli ekonomik ilişkilere gireceklerdir ki, Dworkin’e göre bu noktada başlangıçtaki eşitlik, çeşitli faktörlerin etkisiyle tekrar bozulmuş olacaktır. Çünkü herkes farklı yetenektedir. Buda daha zekilerini daha avantajlı yapar. Dolayısıyla eşitsizliği yaratan birçok faktör vardır, örneğin farklı yetenekler, kişilerin hastalanması, doğal zararlar yani birinin tarlasına yıldırım düşebilir vb. birçok şekilde eşitsizlik ortaya çıkabilir. (Türkbağ, 2003, s. 93-94) Yani dağıtımdan sonra şans faktörünün etkisiyle tekrar eşitlik bozulur. Dolayısıyla kimse başkasına düşen paydan kıskanmadığı anlaşıldıktan sonra, herkes kendi payına düşeni çeşitli şekillerde kullanacaktır. Bazıları yeteneklerinden dolayı aldıkları kaynakların üretimini çoğaltacak ya da risk alıp diğerleri ile ekonomik ilişkilere girip kaynaklarını daha fazla yapacaklardır. Dolayısıyla bazıları yeteneklerini kullanıp daha çok zengin olacak, bazıları ise hem yeteneklerini kullanmayacak hem de riske girmeyeceklerdir. Sonuç olarak birkaç yıl sonra

şans, yetenek, hırs gibi faktörlerden dolayı eşitlik bozulacaktır. (Rosen ve Wolff, 2006, s. 332)

Belli bir zaman sonra kişiler arasındaki eşitsizlikleri düzeltmek için tekrar başlangıçtaki istiridye dağıtımına dönemeyiz. Çünkü herkes başlangıçta özgür iradesiyle bu oyunu oynadı ve eşit bir dağılım yapmışlardı. Dolayısıyla kimse tercihleri neticesinde uğradığı zararların adaletsiz olduğundan şikayet etmez. Dworkin'e göre burada asıl çözülmesi gereken şans ve tercih faktörlerini incelemektir. Nitekim gelir üzerinden sonradan oluşan eşitsizliklerin temel faktörlerinin belirlenmesi, kimin sigortadan yararlanacağı ya da toplanan vergilerin nasıl dağıtılacağı belirlenmesinde önemlidir. Dolayısıyla Dworkin açık artırmadan sonra, adaya düşen insanlar arasında ki sağlanan kaynak eşitliğinin şans, yetenek gibi faktörlerin etkisini çözmeye çalışır. (Sağlam, 2008, s. 55-56)

Dworkin, yaklaşımının daha geliştirilmeden bu noktada bırakılması durumunda önemli eksiklikler içerdiğinin farkındadır. Öncelikle, açık artırma sonrasındaki dönemlerde haset yaratacak bir ortam şekillenecektir. Bazıları daha çok üretecek, daha doğru ticari kararlar verecek, diğerleri ise kendilerine daha az gelir getirecek şekilde çalışacaklardır. Bu farklılıklar doğal olarak eşitsizlikler yaratacak ve bunun sonucunda da haset oluşacaktır. Kaynağı bu türden olan eşitsizlikler Dworkin'in yaklaşımı için adaletsizlik teşkil etmez. Fakat başka tür eşitsizlik kaynakları vardır ki, Dworkin hiçbir adalet kuramının onları göz ardı edemeyeceğini kabullenir. (Borovalı, 2002, s. 83) Örneğin açık artırmadaki dağılım sonrasında bazıları sağlıklı kalırken diğerleri hastalanacak, kimilerinin tarlalarına yıldırım düşüp ürünleri zarar görürken diğerlerinin tarlaları etkilenmeyecektir. Yani kişilerin kendi bilinçleri dışında gerçekleşen eşitsizlikler Dworkin'in konuyu daha ayrıntılı incelemesine neden olmuştur. Dworkin'e göre, böyle etkenlerin ekonomik eşitsizliklere neden olması adalet adına engellenmelidir. (Dworkin, 2000, s. 73-74)

Dworkin konuyu daha da aydınlatmak için iki tür şans faktörünü inceler. Birincisi, kişilerin kendi başarısızlıklarından dolayı ortaya çıkan "seçmeli şans"(option luck) tır. İkincisi ise, kişinin seçimlerinin dışında ortaya çıkan "kaba şans"(brute luck) tır. Dworkin eşitsizlikleri engellemek adına sadece kişilerin kendi seçimlerinin dışında düştüğü "kaba şans"ı telafi etmeye çalışır. Dworkin bunun için sigorta sistemini getirir. Ona göre sigorta sistemi kişilerin istemi dışında düştükleri şanssızlıkları telafi eder. Mesela, tarlaya yıldırım düşmesi ya da canavarın koyun sürüsüne zarar vermesi kişilerin istemi dışında gerçekleşen olaylardır.

Bunlar sigorta sistemi ile telafi edilebilir. Fakat kişilerin isteyerek düştüğü şanssızlıklar telafi edilemez. (Dworkin, 2000, s. 73-74) Dolayısıyla bu durumda herkes, yaptığı seçimin sonucuna katlanmakla sorumludur. Çünkü bu onun seçimidir. Yani seçimlik şansla alakalıdır ve seçimlik şansın sonucunda ortaya çıkan kayıpları sistem telafi etmeyecektir. Örneğin, bir insanın normal hayat standartları içinde kanser olması bir kaba şanstır. Fakat aynı kişi çok fazla sigara içmiş ise seçmeli şansın kurbanıdır. Nitekim kendi isteği ile bu duruma düşmüştür. Bu nedenle kendi iradesi haricinde kanser olan kişi sağlık sigortasından yararlanabilir. (Rosen ve Wolff, 2006, s. 333)

Bazı durumlarda kişiler bilinçli bir şekilde ve hesaplayarak belirli riskler alırlar. Bu riskleri almanın sonrasında bireyler kazanır ya da kaybeder, ancak önemli olan nokta riskleri kendi istekleriyle almış olmalarıdır. Bu tür durumları Dworkin “seçmeli şans” olarak tanımlamıştı. Ancak bazen de şans hiç bizim yaptıklarımıza bağlı değildir. Bilerek aldığımız risklerle ilişkilendirilemeyecek bu durumların da sonuçları bizi etkiler. Bu sonuçlar gene iyi veya kötü olabilir, ama bizim tarafımızdan seçilmiş değildirler. Yürürken kafasına göktaşı parçası düşen, ya da yolda bulduğu piyango biletine en büyük ikramiye çıkan kişi “kaba şans” ya da tesadüf denilebilecek durumla karşı karşıyadır. Dworkin şans kavramıyla ilgili yukarıdaki ayrımı yaptıktan sonra şu yargıya varır: Bir adalet kuramı tesadüf sonucu oluşan eşitsizliklerin giderilmesini sağlamalı, ancak bireyin riske girerek kendi şansını kendisinin yaratması sonucu oluşan eşitsizlikleri meşru görmelidir. Dolayısıyla, eşitliği amaçlayan, fakat kişilerin sorumluluklarını gözardı etmeyen adil bir dağılıma ulaşılmasında, seçmeli şansa ve tesadüfe bağlı durumların belirlenmesi önemli bir rol oynar. (Borovalı, 2002, s. 84)

Doğal yetiler arasındaki farklar olan tesadüfe bağlı olan durumlarla, seçmeli şansa bağlı durumları birbirinden ayırabilmek Dworkin’in kuramının esas hedeflerindedir. Bu ayrımı yapabilmek için Dworkin ilginç bir yöntemle başvurmuştur. Ona göre “sigorta” fikrini içeren bir kuramsal yaklaşım iki tür şansı ayırabilecek tatminkar bir adalet anlayışını mümkün kılar. (Dworkin, 2000, s. 74-83) Dworkin’in “varsayımsal sigorta” (hypothetical insurance) diye adlandırdığı modelde açık artırmaya katılanlar doğal yetiler açısından özelliklerini bilmeyeceklerdir. Ayrıca açık artırma sonrası başlarına gelebilecek diğer tesadüfe bağlı olaylar hakkında da bilgileri olmayacaktır. Katılımcılar örneğin sakat doğup doğmayacaklarını veya hayatlarının bir noktasında ciddi hastalıklara yakalanıp yakalanmayacaklarını bilmezler. Aynı zamanda, açık artırma sonrasında elde ettikleri maddi kaynakların deprem gibi bir olay nedeniyle yok olması ihtimali de katılımcılar tarafından göz

önünde tutulacaktır. Bunun sonucunda her katılımcı açık artırmaya katılmak üzere elinde bulundurduğu paranın bir kısmını, tesadüfi olaylar sonunda üstlenmek zorunda kalacağı maliyetlerin tazmini için, sigorta primi olarak ayırmayı seçebilecektir. Sigorta yaptıran olanağı böylelikle iki tür şans arasında bir bağ oluşturulmasını sağlar. Sigortalama sayesinde tesadüfe bağlı olayları “seçmeli şans” durumlarına çeviririz. Çünkü bu tür olaylara karşı kendimizi sigortalamak hepimizin bilinçli ve hesaplı tercihidir. Dworkin’in varsayımsal sigorta modeli bu şekilde tesadüfleri kişi sorumluluklarına bağlayarak adalet kuramının kapsayacağı alana dâhil eder. Böylece “kaba şans”, “seçmeli şansa” dönüşmüş olacaktır. (Borovalı, 2002, s. 85)

Doğal yetiler açısından tartışmayı somutlaştıracak olursak, varsayımsal sigorta modeli katılımcılara sakat doğma ya da ciddi hastalıklara yakalanma durumunda tazminat elde etme olanağı sunacaktır. Böyle kötü durumların gerçekleşmesi halinde tazminatın ödenmesi için kullanılacak fon da bu olasılıklara karşı sigortalanmamış ama sağlıklı yaşama şansına erişmiş kimselerin ödedikleri sigorta primlerinden oluşur. Kısaca söylemek gerekirse, Dworkin’in yaklaşımı iyi tesadüflerle karşılaşanlardan kötü tesadüflerle karşı karşıya kalanlara, sigorta primleri ve tazminat aracılığıyla kaynak aktarılmasını adaletin gereği sayar.

Böylece kaynakların adil dağılımını tanımlamak için Dworkin, hipotetik bir sigorta piyasasından sonuçlanan ideal dağılımı belirtir. Bu piyasa, bilinmezlik peçesi altında işler, bireylerin eşit bütçeye sahip olduğu ve istenmeyen kişisel özelliklere karşı sigorta yaptırdıklarında bilinmezlik peçesi kişisel yetenekleri gizler fakat Rawls’un aksine bireylere kendi amaçları ve hırslarını hatırlamalarına izin verir. Bilinmezlik peçesi kaldırıldığında ve yetenekler ortaya çıktığında transferler tazminatlar şeklinde yapılacaktır. Dworkin, refah devletinin olabildiğince böyle bir hipotetik tazminatlar sonucunu taklit eder şekilde organize olması gerektiğini düşünür. (Kymlicka, 2004, s. 116)

Dworkin konuyu daha da aydınlatarak açıklamaya çalışır. Ona göre, bazı insanlar kumar oynamayı severler, bazıları ise bu riske girmezler. Yani her insanın seçimleri farklı olduğu için ilk durumda kendi isteklerine göre kaynak alırlar. Yani riski sevenler zengin eden mallar alır. Bazıları ise sadece rahatını bozmayacak mallar alır. Açık artırmanın amacı da buydu, çünkü her insan farklı bir yetenektedir. Dworkin’e göre kumar oynayanlar yani riske girenler, belli bir ölçüde hasarları sigorta sistemiyle telafi edilir. (Rosen ve Wolff, 2006, s. 333) Dworkin’e göre kişiler kaynakların dağılımı sırasında, sigorta yaptırabilirler. Kişileri sigorta

yapma tercihleri eşittir. Eğer bir kişi sigorta yapmadan malına zarar gelirse kendi tercihi sonucu düştüğü bir olumsuzluktur. Eğer başka biri sigorta yaptırdığı halde malına zarar gelmezse bu onun tercihidir ve herhangi bir eşitsiz dağılım sonucu değildir. Dolayısıyla Dworkin'e göre açık artırmadan sonra gelir farklılıkları bireyin tercihleri sonucunda olmuşsa, yani "seçimlik şans" etkili ise bunlar sigortadan yararlanamaz. (Rosen ve Wolff, 2006, s. 335)

Fakat buna karşın kişi, kaba şansın etkisiyle eşitsiz bir duruma düşmüşse, yeniden dağıtım hak eder. Mesela, aynı tür yaşam şeklini seçmiş iki kişiden biri aniden kör olursa yeniden dağıtım yapılması zorunludur. Burada ki körlük kişinin kendi iradesinin dışında düştüğü bir durumdur. Bu duruma karşı Dworkin sigorta sistemiyle eşitliği sağlanacağını savunur. (Dworkin, 2000, s. 76)

Böylece Dworkin, doğuştan engelli olanların dezavantajlarını telafi etmek için sigorta yöntemini önermektedir. Bu öneri Rawls'un başlangıç durumu ve bilgisizlik örtüsü argümanlarıyla benzerdir. Buna göre insanlar doğal yeteneklerin dağılımı bakımından hangi durumda olduklarını bilmemekte ve olası dezavantajlara eşit ölçüde açık olduklarını varsaymaktadırlar. Böyle bir durumda insanlara sahip oldukları eşit miktardaki kaynaktan ne kadarını doğal dezavantajlara karşı sigortalanmaya harcayacakları sorulmaktadır. İşte Dworkin buradan yola çıkarak, insanların ödemeye razı oldukları bu primler yoluyla, doğal yetenek dağılımında doğuştan eşitsiz olanların dezavantajlarını telafi etmeyi amaçlayan bir model ortaya koymaktadır. (Dworkin, 2011, s. 360)

Bu açıklamaların ardından Dworkin, "eşit ilgi ve saygı" hakkının sosyo- ekonomik alt yapısını oluşturacak olan kaynak eşitliğini sağlama amacıyla iki ilke ortaya atar. Bunlar, yeteneğe duyarsızlık, hırsla ve tercihlere duyarlılıktır. Buna göre, kaynak dağılımındaki eşitliğin muhafaza edilebilmesi için dağılımın, insanların doğuştan getirdikleri yeteneklere ve servete karşı duyarsız, şahsi seçimlere ve hırslara karşı ise duyarlı olması gerekir. "Eşit ilgi ve saygı" hakkının sosyo-ekonomik alt yapısını oluşturan kaynak dağılımındaki eşitliği sağlamak için dağılımın doğuştan gelen yeteneklere ve servete duyarsız, bireysel seçimlere ve kişisel hırslara karşı duyarlı olmalıdır. (Türkbağ, 2003, s. 94)

Dworkin kaynak eşitliğini piyasa düzeni içerisinde iki şekilde çözer; birincisi, kaynakların baştan eşit dağıtılması ve herkesin aldığı pay üzerinde elde ettiği kazanımları adil olduğunun kabul edilmesidir. İkincisi ise, kaynakların eşit bölüşülmesinin zorluğundan dolayı, adaletsizliklerin ve hak edilmemiş sonuçların hukuki müdahalelerle onarılmalıdır. Dworkin

adaleti iki piyasalı bir ekonomik yapı ile güvence altına almayı düşünmektedir. Bunlardan ilki, her türlü değiş tokuş, ticari faaliyetin yapıldığı serbest piyasadır. İkincisi, piyasada oluşan ekonomik dengesizlikleri sürekli yeniden kuracak sigorta piyasasıdır. (Sağlam, 2008, s. 53) Dworkin'e göre "şu anki kaynak dağılımı öyle dengesizdir ki, var olan koşullarda bir sigorta sistemiyle bunun düzeltilmesi oldukça zordur. Bu nedenle mevcut oyuna son verip kağıtları yeniden dağıtmak ve yeni oyunun adaletli olabilmesi için sürekli yeniden düzeltme yapmak gerekir." (Türkbağ, 2003, s. 93) Böylece kaynakların eşitliği; insanların yatırımları ve harcamaları konusunda farklı seçimler yaptıkları için refah düzeylerinin de farklı olduğunu yadsımaz. Eğer insanlar aynı zenginlik ve aynı kaynaklarla başlangıç yaparlarsa da daha pazar işlemleri sonucu bazıları diğerlerinden daha zengin olabileceklerdir. Kaynakların eşitliği kavramı, insanların yetenekleri ve kaynakları bakımından farklı olduğunu kabullenir ve bu nedenle pazarın nasıl ödüllendirdiğinin ötesinde daha az yeteneklinin eşitlenmesinin yollarını arar. Böylece zenginlik, sağlık ve yetenek açısından doğuştan gelen, yerleşik eşitsizliklerin, kaynakların yeniden dağıtımını yolu ile dengelenir.

Sonuç ve Tartışma

Dworkin, adaleti hak sorununa indirgemiş ve söz konusu hakkın temeline de dağıtıcı adaleti yerleştirmiştir. O insanlar arasında hakkı gerçekleştirmek için yönetimlere adaletin gerçekleştirilmesi yolunda oldukça ilginç düzenlemeler önerir. Dworkin'in buradaki amacı avantajlı ve dezavantajlı durumunda olan kişileri eşitlemektir. Bu amaçla Dworkin, birçok adalet modeli (refah eşitliği, zevk eşitliği, kaynak eşitliği vb.) arasında insanları eşitleyecek olan kaynak eşitliğini savunur. İnsanların tercihlerini ve zevklerini göz önünde bulunduran bir dağıtım adil değildir. Çünkü insanlar farklı zevk ve yetenektedirler. Dolayısıyla insanlar refah açısından eşitlenemez. Ancak insanlar kaynak açısından eşitlenebilir. Dworkin'e göre kaynak eşitliğindeki; "açık artırma", "kıskançlık testi" ve "sigorta modeli" adaletli bir yapının temelleridir. Eşitliğin sağlanması adına "açık artırma" düşüncesini savunan Dworkin, çeşitli varsayımlar üretmiş ve bunların sonuçlarını analiz etmeye ve hedefe ulaşmaya çalışmıştır. "Açık artırma", kaynak eşitliğini merkeze alan bir sistemin hayata geçirilebilmesi için başlangıçta mevcut olan kaynakların eşit bir şekilde dağıtılmasını sağlamak amacıyla yapılmaktadır. "Kıskançlık testi" ise; açık artırma sonunda kişilerin kendi kaynaklarını başkalarının kaynaklarına tercih edip etmediklerini araştırmak amacıyla yapılır. Eğer herkes kendi kaynağından memnun ise dağılım adil yapılmıştır. "Sigorta modeli" ise; sonradan oluşacak eşitsizlikleri telafi etmek için yapılan kaynak dağıtımıdır. Buradaki eşitsizlikler

kişinin kendi istemi dışında düştüğü eşitsizliklerdir. Dolayısıyla Dworkin, modern toplumlarda adaletli bir yaşamın kriterlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Ancak Dworkin'in adalet teorisi bir varsayımdan öteye geçemez. Çünkü ortaya koyduğu adalet ilkeleri tamamen varsayımsal bir durumdan hareketle oluşturmuştur. Varsayımsal durum ile modern-somut toplum arasında uçurumlar vardır. Varsayımsal durumda uygulanabilir olan bir teori somut olaylarda uygulanmayabilir. Böylece Dworkin'in teorisi her ne kadar eşitlik temelli bir yapıya sahip olsa da ütopyik olmaktan kurtulamaz.

Kaynakça

- Aristoteles, (2009). *Nikomakhos'a Etik*, (S. Babür, Çev.). Ankara: Bilgesu.
- Arneson, R. (2005). *Cracked Foundations of Liberal Equality*, (Ed. Justine Burley). Blackwell Publishing, 79-98
- Borovalı, M. (2002). *Adalet, Eşitlik ve Sorumluluk*, İstanbul: Toplum ve Bilim.
- Brown, A. (2009). *Ronald Dworkin's Theory of Equality*, London: Macmillan Publishers.
- Clayton, M. Williams, A. (2004). *Social Justice*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Çeçen, A. (1981). *Adalet Kavramı*, İstanbul: Eren Basımevi.
- Dworkin, R. (2007). *Hakları Ciddiye Almak*, (Ahmet Ulvi Türkbağ, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Dworkin, R. (2011). *Justice For Hedgehogs*, London: Harvard Üniversitesi Press.
- Dworkin, R. (2000). *Sovereign Virtue: The Theory and Practice of Equality*, Cambridge: Harvard University Press.
- Dworkin, R. (1981). *What is Equality? Part 2: Equality of Resources*, Philosophy and Public Affairs, Vol: 10, No: 4, Princeton University Press, 283-345
- Güriz, A. (2013). *Adalet Kavramı*, Türkiye Felsefe Kurumu Seminerler Dizisi:11, Ankara: Dördüncü Baskı.
- Kymlicka, W. (2004). *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, (Ebru Kılıç, Çev.) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özkök, G. (2002). *Ronald Dworkin'de Adalet ve Haklar*, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 5, 98-106
- Platon, (2000). *Devlet*, (Sabahattin Eyüboğlu, M.Ali Cimcoz, Çev.). 2.baskı, İstanbul: Kültür Yayınları.
- Rosen, M. Wolff, J. (2006). *Siyasal Düşünce*, (Sevda Çalışkan, Hamit Çalışkan, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Sağlam, R. (2008). *Liberalizm, Adalet ve Ütopya*, 1.Baskı, Ankara.
- Türkbağ, A. U. (2003). *Haklar Hakkaniyet, Bütünlük ve Adalet: Dworkin'in Adalet Perspektifi*, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 9. 88-95.

Extended Abstract

Dworkin derives justice principles from just one right. He derives the source of justice that is all rights and freedoms from a political principle which is stated like that “government must promote to its citizens equal concern and respect”. The right of “equal concern and respect” is in the basis of everything more than being a right. Dworkin derives two different rights from “equal concern and respect”. The first one is the “equality of treatment” right. This right means distribution of some opportunities and resources. The second one is “being treated equally” right. This right does not mean the distribution of opportunities but to show the same concern and respect to everybody equally. Equality is a popular and a mysterious political ideal as well. People might be equal according to result of being unequal in some rights. For example, people who have the same level of income will definitely have different level of satisfaction. This situation, however, does not mean that equality is not worthless ideally according to Dworkin. The question that must be answered is what kind of equality is important for Dworkin. There are many equality definitions according to Dworkin. Which one of those definitions is the best? According to him, this situation might be defined in different types. For example, if one claims that people soul be equal in terms of income, he or she will also claim a society as treating its citizens like they are equal when the society has the same level of income. One who claims people might become happy when they are equal, will claim a different theory. According to Dworkin the problem is that: which one of those theories is the best one. Dworkin handles this question from distributive justice perspective. He assumes that, a society must choose one of different alternatives in order to distribute Money or other resources to citizens. He puts forward choosing the best alternative that treats its citizens as being equal. If it is demanded to provide equality between citizens, their life’s must be made equal or provide them the means for it. The most important one is distributing resources equally. He produces a variety of presumptive scenarios, analyzes results of those scenarios and tries to reach goal in order to provide distributive justice. Like John Rawls, Dworkin also founds his justice theory proceeding from a presumptive situation. The scenario goes like that, a group of people are isolated in an island where there is nobody and no food because of sinking of their ship. They will be rescued only after years. Therefore, they think resources in this island are ownerless and want them to be shared between them equally. Following principles should be mentioned to share resources equally.

Principles like auction, the envy test and insurance model should be applied. Firstly, Dworkin tries to determine a situation in which nobody has the envy of others because of sharing resources equally. However, it was understood that this situation would not be just even though resources were distributed equally. Because distribution from a different box may make people happier (benefit-welfare) or meet needs better. Therefore, making an auction would be permitted by protecting the principle of not being jealous of others. Even in the situation of equal distribution, the criteria of not being jealous of others would not be enough for a just distribution. So, for Dworkin the only solution for this problem is auction of remaining resources after the first distribution in which people are jealous of others. According to him, justice will be established with a auction based trade. The reason of auction is equal distribution of initial resources in order to establish a resource equality based system. Dworkin investigates two chance factor to prevent future inequalities. The first one is “selective chance” which resulted from person’s own unsuccessful. The second one is “rough chance” which is out of person’s own choices. Dworkin tries to compensate this “rough chance” to prevent inequalities. For this purpose he brings insurance system. According to him, insurance system compensates unluckiness of people. For example, harm of lightning to the field or attacks of a wolf to herd are a situation which occurs out of control of persons. These situations may be compensated by the insurance system. However, the unluckiness which are out of control of people cannot be compensated. So, Dworkin tried to prevent unjustness of distribution of resources with “the envy test”, “auction” and “insurance model”.